

# Sosyal Bilimlerde Arařtırma Yöntemler-I

Konvensiyonalizm

Dr. Öğr. Üyesi Engin SARI

# Pozitivist bilim anlayışının eleştirisi

- Bilimsel bilgi anlayışı: Ö-N,
- Bilimin tekliği / bilim mantığının tekliği
- Denkliğin eleştirisi..ilişki denklik değil; oluşum, kuruluş, inşa...
- Dünya bilginin dışındadır...
- ancak ona dil ile düzen verilir...
- üzerine konuştuğumuz bir nesne olması, dilimize, simgesel sistemlerimize bağlıdır. Simgesel evrenimiz tarafından oluşturulur, kurulur...
- Dış dünyanın kendiliğinden bir düzeni yoktur...ona simgesel evrenimiz, sistemlerimizle bir düzen veririz...onu anlaşılır kılarız

- Bunu doğa bilimlerinde de ispatlamakta zorlanabiliriz belki ama toplum bilimlerinde kanıtlamak daha kolaydır.
- Kendi davranışını anlamlandıran, bu anlamlar doğrultusunda yönlendirebilen insana dair bilgideki fark, pozitivist bilimin tekliği anlayışını sarsar.
- Teorinin amacı...
- Hegel: özgürleştirici ideallerin boğucu deli gömleklerine dönüşmesi.....
- Düşünce ve eylemlere egemen olan modelleri bilinç düzeyine çıkartmak...
- insanların kendi düşünce kategorilerinin farkına varmalarını sağlamak...
- bu güç ve derinden sarsıcı olabilir...
- ikinci görev modelin kendisini çözümlemek...
- değiştirme, reddetme, daha uygununu oluşturma durumuna gelmek...(Isaiah Berlin)



- Habermas(1929-): Bilgi edinmeye yol açan insan ilgileri
- Teknik-bilişsel ilgi (kural bağımlı, empirik çözümleyici bilimler)
- Anlamalı oluşumları yorumlayıcı bir şekilde anlamayı amaçlayan beşeri bilimlerin pratik bilişsel ilgisi
- İdeoloji eleştirisini içeren eleştirel yönelimli bilimlerin özgürleşimci bilişsel ilgileri
- “Kısıtlama, baskı ve tahakküm altına alınmışlık durumundan kurtulma”

# realist ve pozitivistlerde ortak özellikler

- bilim dışsal gerçekliğin doğru, açıklayıcı ve kestirimci bilgisini amaçlayan;  
**rasyonel ve objektif** bir soruşturma olduğu  
A) **objektivite**: 1) bilimsel teoriler empirik kanıtlara başvurularak objektif olarak değerlendirilmesi...ortalama algıya sahip tarafsız her kişi bu kanıtı ikna olur.  
2) ikinci anlamı obje'ler vardır. objeler bizim onlara ilişkin inançlarımız ve teorilerimizden bağımsız olarak vardır. Bir doğru teorisi olmalıdır.

# Realist ve pozitivistlerin ortak özellikleri: B) rasyonalite

- a) bilimsellik

- b) yeterli bir açıklamayı neyin oluşturduğu

- c) bilimsel teoriler ile ne başarılabilir

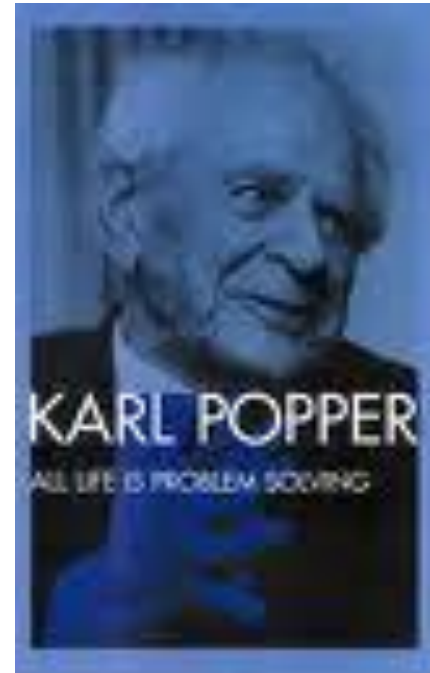
- d) doğruluk ve yanlışlığın değerlendirmesinde empirik kanıtın kullanılması gerektiği..

bunlarla ilgili **genel standartlar** olmalıdır, bu standartlar konusunda ayrı görüşleri olsa da.

bunlar **dışsal ve evrensel standartlardır**. tüm bilim tarihine uygulanabilirler.

# Neo-Pozitivizm ve Konvensiyonalizm

Karl Reimund Popper (1902-1994)

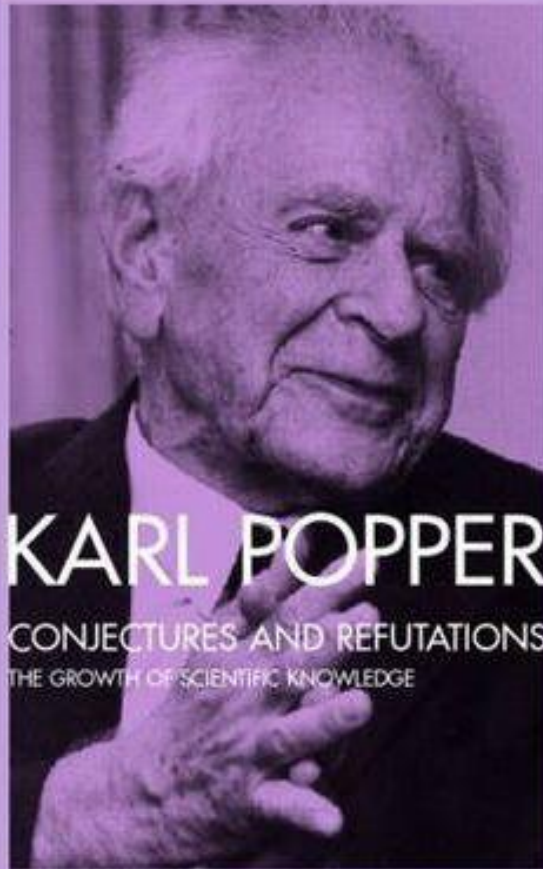


- *‘Bir kuram ne zaman bilimsel olarak nitelenebilir?’ ya da ‘Bir kuramın bilimsel niteliğini veya durumunu belirleyecek bir ölçüt var mıdır?’*

## **Karl Popper, BİLİM: KESTİRİMLER, ÇÜRÜTMELER\***

*Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge*





- Popper'in bilim anlayışını yönlendiren kritik olay Newton fiziğinin Einstein tarafından sarsılmasıdır.
- Eğer yüzyıllardır yapılanlar bir teoriyi doğrulayamadıysa, demek ki, teori nihai olarak doğrulanamaz.
- Tek tek gözlem ya da sınamalardan Tümevararak –doğrulamayla- bilimsel bilgiye ulaşamıyoruz.

- Bu tümevarım sorununu Popper “yanlışlama” mantığı ile çözer.
- Aslında bu tümevarım mantığını Hume da ‘nedenselliği’ çürüterek eleştirmişti: Olanlardan, olması gerekeni ya da olacakları çıkartamayız.
- Popper bu tümevarım sorununa önerdiği çözüm “yanlışlama”dır.
- Yanlışlama mantığı oldukça basit: bir teori ne kadar doğrulanırsa doğrulansın, yanlışlanamayacağı kanıtlanamaz.
- “Bütün kargalar siyahtır”...**Doğrulama** ancak **bir olasılık** olabilir.
- Ancak yanlışlama kesindir.
- Bilim de **kesin bilgi arayışı** olduğuna göre, bir teorinin bilimsel olabilmesi için yanlışlanabilir olması gerekir.

- Bir varsayım yanlışlanabilecek şekilde önerilmişse, o varsayım sınanabilir.
- Peki bir teori kesin olarak gözlemle doğrulanamıyorsa, o zaman teorinin kaynağı nedir?
- Örneğin Newton'un teorisi gözlem ile doğrulanamıyorsa, nereden çıkmıştır?
- Popper, kaynak olarak newton'un zihnini gösteriyor.
- Teori bir buluştur.
- Ancak teorinin nereden çıktığı çok önemli değil. Önemli olan teorinin yanlışlanabilir şekilde önerilmiş olması.
- Teori gözlem yola çıkılarak önerilemiyor çünkü teori gözlemden önce gelir. (*Logic of Scientific Discovery* Bölüm 30 ve 108)

- Teoriden bağımsız gözlem yapılamaz.
- Her gözlem bir teoriden, bir sorundan yola çıkılarak yapılır.

# Karl Popper ve Neopozitivizm

## **Geleneksel Pozitivizm**

- 1. gözlem-deney
- 2. tümevarımsal genelleme
- 3. hipotez
- 4. hipotezin sınanması
- 5. kanıtlama ya da kanıtlayamama
- 6. bilgi

# Popper'in Görüşü

- 1. problem (genellikle bir önceki teorinin çözemediği bir sorun)
- 2. önerilen çözüm ya da yeni teori
- 3. yeni teoriden sınınamaya yönelik tümdengelimsel önermeler
- 4. sınıama (deney gözlemle yanlışlayabilme)
- 5. birbirine rakip teoriler arasında seçim

- Popper'e göre "bilgi", problem çözüme sürecine dayanır.
- Dil, bilgi doğal nedenlerden kaynaklanan problemleri çözüme çabalarının bir sonucudur.
- Bilgi (ya da dil) ile dünya arasındaki ilişki gözleme değil, problem çözüme pratik etkinliğine dayanır.



- Eğer bütün bilgi (bilim dahil) pratik ihtiyaçlardan doğmuş ise, biz farklı bilgi türleri arasında nasıl ayırım yapacağız?
- Bilim ile bilimsel olmayan bilgi arasında?
- Popper'in önerdiği süreç: P1-TS-EE-P2

TS: trial solution

EE: error elamination

P2: yeni bir problemin ortaya çıkışı

- Görüldüğü gibi Popper evrimsel bir süreç tanımlıyor.
- Bilgi türleri arasındaki ayırım sorunu halen çözülmüş değil.
- Popper, evrimin ilkel aşaması ile çağdaş aşaması arasında ayırım yaparak bunu çözmeye çalışıyor.
- İlkel aşamada, gelenek, görenek, din ve mitoloji vardı çözüm (bilgi) olarak.
- Ancak insanoğlu, bunları kendisinin yarattığının farkında değildi. Bunları kendi dışındaki nesnel evren sanıyordu.
- Bu yüzden eleştiri özgürlüğü yoktu.
- Eski yunan düşüncesiyle (Sokrat) ile bu son buldu ve eleştiri anlayışıyla bilgi gelişmeye başladı.